

Het belangrijkste komt laatst: wie redt het klimaat?

Aviel Verbruggen, Universiteit Antwerpen

Over het klimaat klagen de mensen sinds het ontstaan der tijden, ten onrechte. Tot vóór W.O.II brachten de verschillen en fluctuaties in klimatologische omstandigheden welvaart en variatie in het leven op aarde. Maar sindsdien ontregelt de mens zelf door veralgemeende wegwerpconsumptie en door spilzuchtig gebruik van aardolie en andere fossiele brandstoffen, de klimaatbalansen steeds breder en dieper. De klager is nu de dader. Het gasvormig zwerfvuil van onverantwoord energie- en landgebruik veroorzaakt planetaire koorts. Vandaag al bijna +1°C, met een onvermijdbare stijging tot +1,6°C door de vertraagde werking van reeds uitgestoten zwerfgassen. Als we voortdoen zoals we bezig zijn, zal de koorts gestadig stijgen tot +5°C en meer. Zulke lichaamskoorts is fataal voor de mens; wellicht is zulke planetaire koorts ook fataal voor de mensheid. De koorts tot +2°C beperken, zoals de wereldleiders afspraken in Kopenhagen (2009), vraagt dringend en drastisch ingrijpen in ons gebruik van fossiele brandstoffen, annex wegwerppraktijken. Voor dringende en drastische ingrepen zijn goede heelmeesters nodig: een juiste diagnose, rangschikken van de geschikte instrumenten, de ervaren deskundigen geordend met vaste hand. In het klimaatbeleid vandaag ontbreekt dit volledig.

De symptomen, effecten en gevolgen van klimaatverandering vertonen zich steeds duidelijker en scherper. In de VSA negeren velen deze feiten formeel, hierin gesteund door de multinationale corporaties met belangen in olie, gas en steenkolen. Mondiaal negeren de meeste mensen deze feiten in de praktijk, want de wegwerpconsumptie groeit verder; als die groei stilvalt, ontstaat er paniek. Omtrent de diagnose zijn de meningen formeel eensgezind, maar praktisch erg verdeeld. Duurzame Ontwikkeling in de volheid van het concept (WCED, 1987) is een sterke diagnose. In Rio (1992) door bijna alle wereldleiders aanvaard als noodzakelijk ontwikkelingsparadigma, werd de betekenis ervan uitgehold tot maskerade voor de belangen van een onduurzame gang van zaken. De diagnose van het klimaatprobleem maakt krachtlijnen herkenbaar: de nauwe banden tussen beschaving en energiegebruik; het onbeperkt gebruik van goedkope fossiele brandstoffen resulterend in een consumptieve groeieconomie; plaats voor die groei via een ongeremd materialen- en landgebruik op mondiale schaal; een ongelijke verdeling van de lusten en de lasten van deze ontwikkeling. Tegen 2050 moet een praktisch koolstofvrije energie-economie in werking zijn om de koorts te begrenzen tot +2°C.

Hoe dit realiseren? Afraken van de olieverslaving (Bush jr.) kan op drie wijzen. Ofwel raken de fossiele brandstoffen uitgeput, maar de oliepiek is nog zo veraf dat we eerder +5°C planetaire koorts zullen oplopen. Ofwel komen de energiemaatschappijen tot inkeer en stoppen ze met opdelven en oppompen, wat een erg naïeve hoop is. Ofwel maakt duurzame energie gesteund door efficiëntie de fossiele brandstoffen meer en meer overbodig, irrelevant in de toekomst. Alleen de derde weg, voortvarend en zonder haperingen gevolgd, kan de koorts tot +2°C inperken. De politiek, het beleid moet de weg tonen. Iedere energiegebruiker, de grootste op kop, moet de weg afleggen. Hoever zijn we al gevorderd in het uittekenen en in het afleggen van de weg naar de koolstofvrije energie economie in 2050? Het VN-klimaatverdrag (UN FCCC, Rio 1992) heeft een secretariaat om de

doelen en principes ervan te realiseren via COP(Conference of Parties)-bijeenkomsten, nu uitgegroeid tot jaarlijkse massahappenings (Kopenhagen 2009, Cancun 2010, Durban 2011). De gevolgde aanpak strookt niet met de noodzaak van dringend en drastisch ingrijpen. Jacoby (MIT) beschrijft het als bouwen aan een gothische kathedraal: centralistisch gestuurd, omvangrijk, langdurig, terwijl de werkelijkheid lijkt op favela's: elkeen doet zijn zin, kleine hokken, snel ineengeflanst. Geen van beide verschaft wat nodig en wenselijk is. Niet elkeen kan zomaar zijn zin doen, want dan verpulvert het gemeen belang van een stabiel klimaat. Miljarden mensen bedreigen de klimaatstabiliteit door hun dagelijks energie- en landgebruik om hun deeltje van de welvaart op te pikken. Dit gebruik duurzaam maken vraagt twee voorafgaande trappen: de efficiëntie ervan sterk en onomkeerbaar verhogen, en de nodige drukkracht daartoe leveren door continue verschuiving van de financiële wegwijzers. Zo neemt een samenleving stap voor stap de 180° transitiebocht. Dit programma van ongeëvenaarde economische en maatschappelijke ombouw over een periode van 40 jaar vereist de beste stuurlied en de dagelijkse bijdrage van vele miljarden mensen. Aan het begin ervan staat een grondige bezinning en hervorming van de UNFCCC werking: rondreizende megaconferenties hebben afgedaan; UNFCCC behoeft een vaste stek in een land hard getroffen door klimaatverandering. Niet langer tevreden zijn met intenties, maar belangen identificeren, afwegen en inperken waar ze nefast zijn voor de planetaire koorts. Alle voortgang op klimaatgebied hangt af van veranderende beslissingen inzake energie- en landgebruik. Mensen veranderen enkel als dit hun belangen dient. Voor essentieel economische activiteiten zoals energie- en landgebruik zijn prijzen de bepalende gedragsfactoren (zie de Vlaamse ervaring met subsidies voor groene stroom). Energieprijzen zijn in belangrijke mate geconstrueerde grootheden, hetzij door de monopolistische energiemaatschappijen, hetzij door verlichte overheden. De onnoemelijk verspreide en veelzijdige energie- en landgebruiken direct sturen vanuit een VN secretariaat of via mediagevoelige massahappenings is een gevaarlijke illusie. Het geloof in de suprematie van de mondiaal eenvormige koolstofprijs, door handel in emissievergunningen tot stand te brengen, gijzelt het klimaatbeleid nu al 14 jaar lang. Een effectieve, efficiënte en faire aanpak vereist een soort 'ruimtelijke planning' in het klimaatbeleid. UNFCCC stelt het omvattende structuurplan op; de soevereine landen werken in dit kader aan de uitvoering van het klimaatbeleid. Via budget-ombouw sporen ze hun burgers, huishoudens, bedrijven, enz. aan tot hoge energie-efficiëntie en duurzame energie. De prestaties van de landen zijn jaarlijks meetbaar. Ze zijn de basis voor afspraken qua verdere vooruitgang in de nabije jaren, en ook bruikbaar als correctiefactoren op de betalingen van rijke landen aan een klimaatfonds en op de ontvangsten van arme landen uit dit fonds. Deze lichte, transparante aanpak lost de meeste knelpunten op die sinds 1997 (Kyoto Protocol) het klimaatbeleid stremmen.

Ooit las ik dat de mens slechts het juiste pad kiest na eerst alle foute miskeuzen te hebben geprobeerd. Klimaatbeleid weerlegt deze bevinding niet. Maar de tijd dringt om nu wel de doeltreffende koortsbestrijders voorrang te geven.